ВЕЛИКИЙ РОМАН

Павло
Загребельний

РОЗГІН

•

ТОМ 1
АЙГЮЛЬ

Харків
«ФОЛІО»
2025

1

Жінки відчувають чоловічу пересічність навіть на відстані. Так само обдарованість. Досі Анастасія була впевнена, що теж щедро наділена цією дивною здатністю, яка підносила її над чоловічим світом, давала право ставитися до його представників коли й не зневажливо, то принаймні поблажливо. Анастасія називала це: зведення історичних рахунків. Ось ви пригнічували нас, кабалили, топтали, спихали на саме дно, сподівалися, що ніколи жінці не дано скинути з себе обмежень природи, відірватися від її джерел, злетіти у високі сфери свободи й духовності, а тим часом ми знали про вас усе, бачили приховане для вас, складали вам ціну, судили вас завжди й усюди, були, власне, арбітрами в суддівській ложі, сиділи на вигідних місцях в амфітеатрі, а ви цілі тисячоліття — на арені, перед нашими очима, в змаганні, у грі, у запалі, в гонах і перегонах...

Так і сяк ловила вона в об'єктив чергового промовця. Блискали імпульсні лампи, довкола Анастасії колеги з інших видань робили те саме, що й вона, на всяк випадок хапали в об'єктиви всіх, хто сьогодні виступає, хоч знали напевне, що фотографіям їхнім судилося лежати там, де лежать, скажімо, тисячі знімків з футбольних змагань. Щоразу біля кожних воріт цілі купи фотографів упродовж

дев'яноста хвилин гри клацають затворами апаратів, а чи бачив хтось бодай один знімок? Все залягає в чорних конвертах у редакторських шухлядах. Недостатньо було винайти фотографію: потрібні були ще й чорні конверти, які не пропускають світла і не випускають назовні людську думку. Бо ж у фотографіях так само конденсується людська думка, як і в усьому, до чого доторкується людина. Іноді з'являлася спокуса зрівняти редакторські голови з отими чорними конвертами, але то було в хвилини, сказати б, безвідповідального дозвілля. Коли ж ти виконуєш завдання редакції, то промовляють у тобі обов'язок, честь, фахова гордість, і ти робиш свою справу так, як тільки вмієш, але водночас не забуваєш ні на мить і про те, що ти жінка, молода, вродлива, розумна, чутлива, іноді навіть занадто, надмірно, просто протиприродно.

Той, кого вона ловила в об'єктив свого маленького «Петрі», був утомлений і, здається, зовсім негарний чоловік. Невиразний голос. Якісь смішні жести. Зовсім позбавлений віку, мов обчухране й обстругане дерево. Ні високий, ні низький, ні повний, ні худорлявий, велика голова і широкі плечі, а шия ніби хлоп'яча. Обличчя несерйозне, якось теж хлоп'яче, трохи подивоване, трохи зухвале, трохи мовби навіть єхидне. Цілковите невміння пристосовуватися до аудиторії. Чоловік пробує виголошувати якісь сентенції, коли від нього потрібно кілька загальних фраз. Бо хто ж друкуватиме сентенції в газетах? Газетярі приречені вислухувати те, що давно вже знають. Щоб порятуватися від набридливого тягаря (а може, намагаючись помститися), вони змушують до того самого й читачів. Епідемія затертих слів. У що вилилась та чи інша подія? В яскраву демонстрацію. Як дивимося, скажімо, на

наших учених? З гордістю й надіями. Завдання полягає в тім, щоб... Можна з певністю сказати, що...

А цей дивак: «Люди люблять лише зміни, які вони роблять самі». Єдині зміни, які вони визнають, — це нові моди, так само як для пенсіонерів нові таблетки. А той знову: «В поведінці людини роль свідомого пізнання максимальна, інстинктів — мінімальна». А вона жила інстинктами, як пташка або бджола. Анастасія збайдуже опустила свій «Петрі». Наївність ще може прикрашати жінку, хоч у наш час це теж ніяка не цнота, але наївний чоловік, та ще серед учених? Перший кандидат для чорного конверта.

— Анестезія, ти що? — клацаючи всіма своїми шістьма апаратами, перелякано зашепотів їй бог репортажу Яша Лебензон. — Чому не знімаєш? Це ж Карналь!

«Анестезією» прозвав її саме Яша, але вона не ображалася на нього. Лебензонові все прощалося, бо ж він «бог»!

— Карналь? — спитала вона байдуже. — А хто це? І що він мені?

— Бог кібернетики!

— Для тебе всі боги, раз ти сам затесався до них.

Лебензонові вже сто, а може, тисяча років, він фотографував Наполеона, Александра Македонського і льотчика Уточкіна, міністрів, президентів, маршалів, генералісимусів, але й досі не втрачав здатності захоплюватися, мов дитина.

— Кажу тобі: бог кібернетики! Щоб я так жив!

— А хто ж тоді Глушков?

— Глушков — верховний бог.

— Рядові боги мене не цікавлять. Я атеїстка-монотеїстка. Вже коли вішатись, то на високім дереві.

— Ти здуріла!

— Вже давно. Ти й не помітив?

Вона дістала дзеркальце, поправила зачіску, блиснула до себе чорними своїми очима, сподобалася сама собі, хотіла припудрити ніс — передумала, хотіла піти звідси, не чекаючи кінця зустрічі вчених з представниками преси, але щось її втримувало. Може, оте настирливе шепотіння Яші Лебензона, який будь-що намагався просвітити Анастасію:

— Він же ж академік!

— То й що!

— Авторитет.

— Тільки те й роблю, що зустрічаюся з авторитетами.

— Голова!

— Нудно, Яшо.

Лебензон мав би поглянути на неї, як на божевільну: він не знав, що таке нудьга, і не вірив у існування знудьгованих людей. Та й взагалі поглянути на Анастасію не міг: не мав часу, клацав своїми апаратами, кожен з яких «націлений» був уже заздалегідь на якусь редакцію, бо замовлень Яші ніколи не бракувало.

Анастасія дивилася на Карналя. Сірий костюм, здається, модний, але без навмисності й без підкреслювання модності. Галстук дорогий аж занадто — єдина річ, яка може привернути увагу. Тільки галстук? А що ж іще? Вона думала про Карналя мовби з примусу, мляво, зачіпала його лиш краєм думки. Він не приваблював нічим, хоча й не відштовхував. Просто лишав байдужою. Та, власне, вона й затримувалася тут не через Карналя і не через оте шепотіння Яші Лебензона, а тільки тому, що зненацька згадала, який сьогодні день. П'ятниця. Останній робочий день тижня. Проситися знов чергувати в суботу? Але з неї

вже й так сміються! А редактор, цей нестерпно відвертий у висловлюваннях чоловік, неодмінно скаже їй: ви хочете грати жертву, але ми не підемо вам назустріч, бо почуття справедливості ставимо над усе; кожен повинен скористатися з належного йому відпочинку. Редактор, коли хотів бути єхидним, завжди вдавався до такого громіздкого й незграбного багатослів'я.

«Скористатися з належного...»

Ніхто не знає, що для самотніх найтяжчими видаються саме святкові дні. В найгустіших натовпах, в найбільшій людській тісняві не сховаєшся, не загубишся, не порятуєшся. Помітять, викриють, розіпнуть на схрещеннях поглядів, утворять довкола порожнечу... Гляньте: сама, одна, як билиночка в полі! Така молода і ніби й симпатична, а бач... Чоловік від самотності може хоч напитися. Жінка — хіба що кусати собі лікті. Інші, може, й не відчувають самотності так гостро, Анастасія ж боялася просто розпачливо. Дитинство її минуло серед військових, батько завжди брав її з собою на учення, знайомив з такою силою-силенною офіцерів і молоденьких солдатиків, що згодом їй стало здаватися, ніби весь довколишній світ — це оті молоді красиві люди в уніформі, збиті плечем до плеча в нерозривність, у здруженість, у моноліт. Світ молодий, бадьорий, невичерпний. Коли закінчувала дев'ятий клас, загинув батько. «При випробуванні нової техніки...» З матір'ю ніщо не єднало Анастасію, звикла до чоловічого діяльного світу, не хотіла занурюватися в неминучий смуток і понуру щоденність. Кілька років метань, розчарувань, упертості, болючих досвідчень, аж до невдалого короткочасного одруження — і ось страх самотності у святкові дні, коли торжествує те, що в дні робочі якось

мовби непримітне, про що не дуже охоче пишуть газети, чого не показують по телевізору, — настає царство так званого особистого життя. Ясна річ, вона теж чимось заповнювала вихідні й свята, але іноді було просто нестерпно. Тому найбуденніший день тижня — понеділок — був для Анастасії завжди святом. Сьогодні ж, на жаль, не понеділок — п'ятниця. Тому й доводилося стирчати на цій нецікавій зустрічі, нецікавій не по суті своїй, а по тому, що з неї зробить їхній редактор, який зажене її під рубрику «Вчені — п'ятирічці», дасть тридцять рядків мертвого тексту і не вибере жодної з фотографій, зроблених Анастасією, посилаючись на потребу «економити газетну площу» і навіть не лякаючись знущального запитання своєї зухвалої працівниці: «А навіщо економити?».

Академіки роз'їжджалися в нових «Волгах». Анастасія підійшла до своїх «Жигулів» і тільки тоді помітила Карналя. Йшов пішки. Не мав машини чи не хотів затримувати шофера? Несподівано зринуло зухвале: ану ж запропоную підвезти? Так, щось невловиме, пустотливе — забаганка, примха. Від свого наміру відмовилася відразу, надто що помітила, як ще якісь два чоловіки рушили пішки слідом за Карналем. Теж академіки? Але вони, здається, не виступали. Наздоганяють Карналя чи, може, оберігають від таких, як вона? Анастасія рвонула до редакції. Не відзначалася послідовністю в думках. Поки доїхала, геть забула про Карналя. Здала плівку в фотолабораторію, за годину забрала ще трохи вологі знімки, потріпуючи ними, пішла до редактора.

Той думав. Страшенно любив цей процес. Набридав усім працівникам редакції, щодня нагадував, закликав,

вимагав: «Думайте! Давайте нові ідеї!». Сам теж часто любив показувати, як думає, сидів розслаблено за широким своїм столом, згорнувши з нього всі папери, затуманений погляд не спрямований нікуди, на обличчі страждання, ніби від чогось кислого, цілковита безборонність у всій постаті: змилуйтеся, не заважайте людині зосередитися! Редакційні дотепники цей редакторський стан визначили як: «Сон на посту!». Бо ж однаково ніяких оригінальних ідей їхньому редакторові ніколи на думку не спадало ні в часи звичайних клопотів, ні в оті хвилі «думання». Мабуть, коли думають, то не показують цього, бо ще нікому не вдавалося показати невидимого.

Секретарка спробувала не пустити Анастасію, але це було просто смішно. Матеріал у номер! Учені — п'ятирічці. Яке тут може бути думання? Вона влетіла в редакторський кабінет, не дала редакторові часу на обурення й скарги, віялом розгорнула перед ним цілий іконостас академіків: ось люди, які справді вміють думати. Редактор застогнав од професійних заздрощів. З цими людьми він не міг витримати ніякої конкуренції, хоч, правду кажучи, справжній журналіст завжди почувається вищим за всі академії світу, бо ж не вони пишуть про нього, а він про них, не вони оцінюють його роботу, а він — їхню, не вони роблять його ім'я відомим народу, а він уславлює (або ж замовчує) їх.

— То що? — поспитав редактор.

— В номер. Учені — п'ятирічці. Текст зараз буде з машинки. П'ятдесят рядків.

— Тридцять, — безапеляційно заявив редактор, розглядаючи знімки. Робив це вміло — нічого не скажеш. Його девізом було: нічого оригінального! Тільки звичне.

Не можна дратувати читача. Газета не цирк і не атракціон з мотогонками по стіні.

— Дамо президента академії, — знаючи все наперед, підказала Анастасія.

— Тоді навіщо ж ви розгорнули переді мною цілу Третьяковську галерею? — простогнав редактор.

— Показати, що ваші працівники не марнують часу.

— Президента ми вже давали на тому тижні. А от Глушкова давно вже не було на сторінках. А де Глушков?

— Його не було на зустрічі. Зайнятий.

— А це хто? Можу я публікувати такий знімок?

Анастасія відсунула від себе знімок, який редактор погорнув до неї, запрошуючи її придивитися пильніше до своєї роботи: невиразний чоловік у сірому костюмі одною рукою навіщось висмикував з-під піджака свій дорогий галстук, а другою тримався за кінчик носа, так ніби хотів видобути звідти якісь істини.

— Здається, його прізвище Карналь, — спокійно мовила Анастасія. — В мене записано.

— Записано! — обурився редактор. — Ви не знаєте Карналя? Тоді що ж ви знаєте?

Після цього мало бути таке: «Підіть і прийдете до мене тільки тоді, коли знатимете все про академіка Карналя!». Традиційне покарання для всіх, хто насмілювався виявити якесь незнання перед грізним редактором. Але цього разу редактор був добрий, сказати б, погрозливо добрий.

— Я допоможу вам. Я піду вам назустріч, Анастасіє. Ви пізнаєте ближче академіка Карналя, якого в нас знає кожна мала дитина, а от працівники нашого органу... — він вчасно стримався від потоків традиційних звинувачень

ЗМІСТ

Книга перша. АЙГЮЛЬ. 3
Книга друга. В НАПРЯМКУ ПРОТОКИ 327